

Notes sobre els lepidòpters de les comarques gironines. (4)

Alguns resultats de les recerques fetes l'any 1979.

per

**Albert Masó i Planas i
José J. Pérez De Gregorio**
de la Societat Catalana de
Lepidopterologia (S. C. L.).

RHOPALOCERA

Pieridae.

Gonepteryx cleopatra L. Llorà (Finestres), VII, forma **minor**.

Nymphalidae.

Araschnia levana L. La forma primaveral **levana** L., s'ha trobat a Sant Gregori, Llorà i Sant Martí de Llémna (Serra de Finestres) i Colls de Coubet i Santigosa (Ripollès), IV-V; la forma d'estiu, **prorsa** L., al Puigsacalm, VII (Bosch).

Aglais urticae L. Rasos de Manter (Puigsacalm), VI.

Argynnis addipe virescens SAGARRA. El Far (Guilleries), forma **cleodoxa** O., VII.

Melitaea didyma supercaldaria SAGARRA. Montnegre (Gavarres), forma **alpina** STDGER., (femella), V; Susqueda (Guilleries), IX (M. Uz-kudum).

Melitaea parthenoides KEFERST. Puigsacalm, VI-VII.

M. cinxia pseudoclarissa SAGARRA. Puigsacalm, VI.

Satyridae.

Pararge maera L. forma **adrasta** ILL., camí de la Font Tornadissa (Puigsacalm), VI.

Coenonympha iphioides pearsoni ROMEI. Rasos de Manter (Puigsacalm), VII.

Erebia meolans DE PRUNNER. Puigsacalm, VI-VII. Vam trobar tant la forma **pyrenaica** RHÜL., com la **bejarensis** CHAPMAN, més freqüent al Montseny i indrets menys elevats que la serralada pirenenca.

Erebia triarius evias GOD. Rasos de Manter (Puigsacalm), VI.

Hipparchia alcyone ibarrae AGJO. El Far (Guilleries), VIII, abundosa amb **semele martire**, **briseis**, **arethusa** i **circe**. A Rupit vam trobar el **S. actea** L.

Melanargia lachesis catalana SAGARRA. El Far, VIII, forma **cataleuca** STDGER.

Nemeobidae.

Nemeobius lucina L. Puigsacalm, VI. S'aturen als petits **Fagus** (faig) i **Juniperus** (ginebró) que creixen al cim.

Lycaenidae.

Tomares ballus catalonica SAGARRA. Canet d'Adri i Llorà (Finestres), IV.

Callophrys rubi L. Puigsacalm, VI.

En tractar d'aquesta espècie a l'estudi de la fauna lepidopterològica de les Gavarres (*Revista de Girona*, 82: 91.1978) vam esmentar la forma **reducta** DE-GREGORIO, que vam descriure aleshores. Es caracteritza per la manca quasi total de les escates verdes del revers alars,

que tot just si es troben a l'àrea basal. Tipus mascle de Bell-lloc (Gavarres), 9.III.1974.

Strymonidia spini bofilli SAGARRA. El Far, VII (Bosch); Sallent de Sta. Pau (Garrotxa), VII (Teixidor). Aquesta blaveta s'ha citat anteriorment a Catalunya de les Serres de Montserrat i Montseny (SAGARRA, 1911), Moià i Sant Quirze de Besora (Moianès) (MANLEY, 1972) i Vall d'Aran (M. IBARRA, 1975). Als Pirineus Orientals, segons el Dr. DUFAY (1961), era considerada com rara.

Thecla quercus L. Sant Martí de Llèmena, VII.

Everes argiades PALLAS. Forma **polysperchon** BERGST., (1.ª g), Collet de Santigosa, V. Citada per SAGARRA (1911) del veí Collsacabra.

Maculinea arion L. El Far, VII (Bosch). P. Antiga i Masferrer la van trobar a les Guilleries (SAGARRA, 1911).

Plebejus idas degener SAGARRA. Rasos de Manter (Puigsacalm), VII.

Lysandra bellargus ROTT. Forma **impuncta** COURVOISIER, 1903, Collet de Santigosa, V.

Agrodiaetus damon cabreræ SAGARRA. Font Tornadissa (Puigsacalm), lloc típic de la raça, VII-VIII; Rupit i el Far (Guilleries), VIII.

Hesperiidae.

Erynnis tages L. forma **baynesi** HIGGINS. Llorà, IV, amb el tipus.

Pyrgus onopordi RBR. Llorà, IV.

Carcharodus flocciferus ZELL. Sant Gregori, VIII.

Ochlodes comma L. El Far, VIII.

ZYGAENIDAE

Zygaena loti L. Sant Martí de Llèmena, Puigsacalm, VII.

Z. viciae farriolsi SAGARRA. Camí de la Font Tornadissa (Puigsacalm) (lloc típic de la raça), VII.

Z. occitanica VILL. Llorà, VII, abundosa a les **Scabiosa**. Amb el tipus, les formes **albicans** STAUDG., i **catalonica** REISS (f. melanítica).

Procris geryon L. Camí de la Font Tornadissa (Puigsacalm), VII.

(V) LA **PIERIS MANNI** MAYER, 1851., A LES COMARQUES GIRONINES

La família **Pieridae** DUPONCHEL, 1832., té a la Península Ibèrica un cens de 23 espècies, 20 de les quals es troben a Catalunya. Dintre d'a-

questa família, el gènere **Pieris** SCHRANK., 1801., agrupa 5 espècies: **brassicae** L., **rapae** L., **manni** Mayer., **ergane** Hübner., i **napi** L., si bé les quatre darreres han estat agrupades al gènere **Artogeia** VERITY, 1947, recentment revaluat (1974).

La **P. manni** és un exemple del que el desconeixement dels hàbits i ecologia d'una espècie animal produeix a l'estudi de la Zoologia. Així, no fa deu anys que aquesta pièrida era considerada com una singular raresa, assentada en diversos indrets dels voltants de Barcelona (Serra de Collcerola, etc). Han bastat deu anys d'investigació seriosa i estudis de camp per desfer aquest mite i permetre un millor coneixement de la seva biologia.

MAYER va descriure l'any 1851 la seva **P. manni** de Dalmàcia (Splitz o Spalato, segons els autors, però VERITY va demostrar el 1952 la seva procedència dels indrets calcaris dels voltants de la primera i des de llavors tots els autors posteriors han considerat com a forma típica la de la costa dàlmata). Mayer va comprovar diverses diferències morfològiques entre la nova espècie i ses cogenèriques i assenyala especialment el nombre de segments de les antenes (36 a la **manni**, 33 a la **rapae** i 32 a la **ergane**). El Comte TURATI va fer-ne l'estudi genitàlic i VERITY (1910) els primers estudis de llurs estadis (ou, larva i crisàl·lida), en comparació amb els de la **rapae**.

Segons HIGGINS & RILEY (1970), l'espècie s'estén per Asia Menor, Sud d'Europa (Balcans, Rumania, Grècia, Àustria, Itàlia, França i Espanya) i Marroc (Atlas). A la Península Ibèrica, es troba a la conca mediterrània, si bé igualment s'ha citat de la Vall d'Ordessa (Osca) i d'Aranjuez (Madrid) (mapa 1).

A Catalunya l'espècie ocupa la zona costera i baixa, encara que arriba fins als massissos muntanyosos de l'interior (Montseny, Puigsacalm, etc.), essent molt escassa als Pirineus (tret de la part litoral de la mateixa serralada) o almenys les seves colònies sembla que no troben un ferm assentament. Les localitats catalanes de les quals ha estat esmentada o s'ha trobat fins ara i que coneixem són assenyalades al mapa núm. 2.

SAGARRA (1911, 1922) la va citar per primera vegada per a Catalunya dels voltants de Barcelona (Vallvidrera, Sant Genís dels Agudells, Sant Pere Màrtir, Vallcarca, Collcerola), Costes de Garraf, Baix Llobregat, Sta. Coloma de Gramanet i Montseny (la Garriga, Sant Pere de Vilamajor, Vall de l'Avencó, etc.). El Dr. WEISS (1915) la va recollir a Ribes de Freser i O. QUERCI (1932) va corroborar les cites anteriors. Es també molt abundosa al litoral català: Maresme (Sant Cebrià de Vallalta, Canet, Montnegre), Tamarit (Tarragona), Taradell (Osona), etc.

— Pel que fa a les comarques gironines, després de diversos anys d'investigació i recerques

Mapa núm. 1. - Distribució de la *Pieris manni* MYER., a la Península Ibèrica.

s'ha pogut comprovar la seva presència a les zones litoral i baixa, representada per colònies abundoses i riques, localitzades en indrets muntanyosos de tipus calcari, als espais clars dels boscos on creixen les seves plantes hostes. Al Prepirineu s'han recollit molts pocs exemplars i quasibé sempre aïllats. Pel que fa al Pirineu, si bé QUERCI (1932) va exposar els seus dubtes arran de l'existència de la **manni**, la troballa d'un exemplar a Queralbs (Ripollès) per part del Prof. Jaume JOSA i d'un altre a Puigcerdà (col·lecció SAGARRA) confirmen la seva existència, si bé amb el caràcter assenyalat anteriorment.

S'han revisat igualment les sèries molt abundoses de **manni** del Museu de Zoologia de Barcelona, mercès a l'amabilitat del seu Director, Prof. Francesc ESPAÑOL. Igualment, en gran part d'aquestes recerques, hem comptat amb la col·laboració i l'ajuda del Sr. Lluís DOMENECH i TORRES, especialista en **Pieridae** catalans.

S'ha observat la presència de **manni** als indrets següents:

Alt Empordà: Darnius, V. 1971 (Cleve, 1972).

Baix Empordà: Torroella de Montgrí, VIII; la Bisbal, V. 1972; Serra de les Gavarres: Calonge, VII-VIII; Romanyà de la Selva i Bell-lloc, IV-V; VI; VIII; Sant Pol; Montnegre, els Angels, el Congost, VI (Bosch); Pedralta, VIII; Sant Feliu de Guíxols, IX; Tossa de Mar (Khünert, 1977); Blanes, VI. 1919 (Weiss).

Gironès: Llorà (Serra de Finestres), VII; VIII-IX.

Garrotxa: Sallent de Santa Pau, VI (Teixidor); Sant Privat d'En Bas, VIII; Puigsacalm i Coll de Bracons, IX.

Ripollès: Ribes de Freser, VIII (Weiss, 1915); Queralbs, VI. 1979 (Josa).

Cerdanya: Puigcerdà, VII. 1920 (Sagarra i Novellas).

Pel que fa a les veïnes comarques del Conflent, Vallespir, Cerdanya Alta i Rosselló, el Dr. DUFAY (1961) cita la **manni** de Banyuls de la Marenda, Sant Pau de Fenollet, Vilafranca del Conflent, el Vernet i Sant Martí del Canigó.

Mapa núm. 2. - Localitats catalanes de la *P. manni* MYER.

Com abans ja hem esmentat, la **P. manni** es troba en llocs i indrets muntanyosos de tipus calcari i ubica les seves colònies als indrets elevats. Per aquest fet, la seva bionomia és totalment diferent de la de la **rapae** o la **napi**, més pròpies de les terres baixes i àrees de conreu, acostant-se a la de la **ergane**. Els adults són atrets per les flors de les **Scabiosa**, a l'estiu, i s'alimenten les seves erugues de la **Iberis sempervirens** i d'altres crucíferes salvatges. Té quatre generacions a l'any: la primera, forma **farpa** Frühst., als mesos de III-V; la segona, que coincideix amb la forma típica, en VI-VII; la tercera, forma **rossii** Steph., en VIII-IX; i la quarta, forma **septembrina** Vty., en IX-X, encara que hi ha autors que la consideren només una segona emergència de la forma estival —els individus del Museu de Barcelona així ho fan creure— o una precoç emergència de la primavera, que es produeix a la tardor els anys en què l'estiu ha estat molt calorós. L'individu núm. 12 de la fotografia és una mostra d'aquesta segona opinió. Les diferències bàsiques s'observen (foto 1) entre els exemplars primerencs (IV) i els de l'estiu (VIII), a base d'una coloració més forta del negre dels dissenys alars.

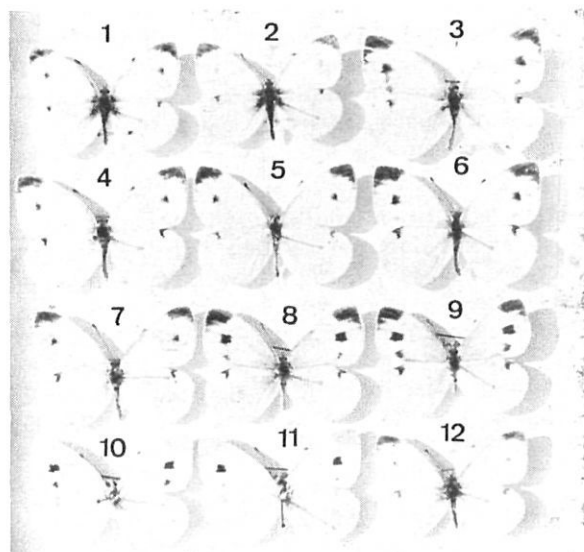

Foto núm. 1. - Exemplars de *Pieris manni* MYER., de les comarques gironines: 1. - Sant Pere Màrtir (Vallvidrera), IV; 2. - La Bisbal (Baix Empordà), V (f. farpa); 3. - Bell-lloc (Gavarres), VI (segona generació); 4 a 11. - Pedralta, Bell-lloc, Calonge (Gavarres), Sant Privat d'En Bas (Garrotxa), VII-VIII (f. rossii); 12. - Llorà (Finestres), IX (f. septembrina). (1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11 i 12, mascles; 3, 8 i 9, femelles).

BIBLIOGRAFIA

- BUSTILLO, M.R.G.** 1974. Mariposas de la Península Ibérica, I i II. *Icona*, Madrid.
- EITSCHBERGER** und **STEININGER**, 1973. Ein Beitrag zur Verbreitung von *P. manni* und *P. ergane* in Spanien. *Entom. Zeitsch.*, **83**: 65-72. Stuttgart.
- PEREZ DE-GREGORIO**, 1975-1976. La *Pieris manni* Mayer en la provincia de Gerona. *Rev. Shilap*, **11**: 214-216. Madrid.
 Más notas sobre la *P. manni* Mayer en Cataluña. *Revista Shilap*, **12**: 284-288. Madrid.
- QUERCI, O.** 1932. Contributo alla cognoscenza della biologia dei Rhopaloceri Iberici. *Treballs del Museu de C.N.*, **XI** (4): 21-25. Barcelona.
- SAGARRA, I. de** 1911. Contribució a un catàleg dels lepidòpters de Catalunya: Família *Pieridae*. *Butlletí de la ICHN*: 35-36. Barcelona.
 1921. Formes d'insectes lepidòpters a addicionar a la fauna catalana. *Butlletí de la ICHN*, **21**: 71. Barcelona.
- VERITY, R.** 1952. Les variations géographiques et saisonnières des papillons diurnes en France. *Revue Francaise de Lépidopterologie*, **II**: 275-278. París.